

RONDALLA EIVISSENCA

ES ADAGIS

Per JOAN CASTELLÓ GUASCH

Una vegada hi va haver un rei i una reina, ja ben empesos d'anys, que no tenien cap infant, i no per falta de ganes, quan vei-vos aquí que es veu que arribaren a tenir bo amb sa llevanera i els portà una ahoteta; però una ahoteta sa cosa més polidoia i eixerida que hàgiu vist mai.

No vulgueu sebre es goig i sa folgança que hi hagué a casa d'aquells veis, que a's cap i a la fi no deixaven de ser uns pares, un home i una dona de carn i ossos com tots es altres. Ses festes que es feren quan la batia- ren foren d'aquelles que fan nom i de ses que sa gent en té memòria i en parla anys i més anys.

De nom li posaren Marieta.

Hi hagué oreietes, menjar blanc, confits i vin blanc per tothom; sonades, música i ball per llarg i jocs de tota faisó. Fins i tot es pagesos baixaren a vila i feren es «caragol»,¹ amb descàrregues de trossos, fusells, flui- xes, cutxorillos i bombardades de tribuc. I vos assegur que es mac de fer trons arribà a fer fum i espurnes i cuidà tornar negre de tanta pólvora que s'hi cremà damunt.

Bé, idò, veureu que aquella ahoteta anà creixquent, es fé grosseta i com més anava més polideta era i més desxoroïda es feia.

Tan desxoroïda, que no hi havia res que no sabés ni cosa mala d'apendre per ella. Acabà que es mestres ja no li podien ensenyar res més, i a poc a poc anà fent-se amb sos ministres i ajudant son pare en ses fei- nes de manejar es reialme, de tal manera que encara no tenia bé es vint anys i ja era més ella que nengú sa que taiava es bacallà, com solen dir. I us dic que n'hi feien poques, de trampes ni embuis.

Encara no hi havia qui provàs de fer-ne algun, d'em- bui, o de trampa, que ja el veia venir de lluny i aviat li havia fet tascó. I ja sabem que es ministres són gent que n'han sabut molt sempre, d'això d'embuiar ses coses i de ser trampistas.

Això vol dir que es ministres no sempre anaven d'a- cord amb ella, que més d'un hagué de fer es bolic i deixar es caminar p'es córrer abans que no es feia comptes; que son pare i sa mare estaven cada dia més alabats amb ella; que es poble no havia estat mai tan bé ni havia menjat tant, i que tota la cort estava emba- docada amb ella i li feien rotlo de nits i de dia. I tothom anava ben alerta a desfer-li es gust en res.

Ara que, com podeu pensar, no hi mancaven enve- ges ni males salives ni agres de cor. Que ja es sap que aquesta gent de la cort també té lo seu i és mala d'acon- hortar, perquè n'hi ha que com més tenen més volen.

Però Na Marieta era d'allò que diuen ben arroman- gada i feia passar tothom per s'hipoteca, com solen dir. I ben alerta a xirlar!

Ara bé, amb tot i això, Na Marieta arribà a agafar un costum. No es pot dir que fos dolent, dita siga la veritat. Però, fos com fos, era un costum. I no ende- vinaríeu mai quin era. Idò jo us ho diré. S'avesà a apen- dre i a dir ditxos i adagis de tota faisó.

I, és clar, si la senyora princesa deia ditxos, refranys i adagis, perquè li agradava dir-los, allà tenguéreu, i aviat, tota la cort que casibé no parlava d'altra manera.

—Senyora princesa —li deien, a lo millor, ses ami- gues, si estrenava una polsera—. No és or tot lo que lluu...

—És ver —responia ella, sense enfadar-se mica i es-

tufant-se sa gonella amb una rodada—; però es flocs han de dir amb ses castanyoles.

O bé li deien:

—Ha vist es collaret que porta sa marquesa de l'Embut? Això sí que és mira mira i no em tocs!

—Ja l'he vist, ja —responia—. Es que els té, que els soni.

O era un ministre que li volia fer reflexió, diguent-li:

—Senyora princesa, no hauria de ser tan senzilla amb es que vénen a gemegar-li que no poden pagar es deumes. Bon garrot fa bona llei.

—Així ho creis valtros —responia ella, arrufant es nas—. Fins que us fan veure que a pedrades no s'hi agafen cans.

—Criaus corbs i us trauran es uis —li reprenia aquell.

—Valtros, en parlar de sous o de pobres, no teniu entranyes —acabava ella—. I és que es farts i es dijuns no són tots uns.

I així anava la cosa fins que un dia sa mare, la reina, li digué:

—Escolta, fia meua del meu cor i de la meua vida. Ja ho vets, que ton pare i jo mos feim veis. Tu ja tens vint anys i aviat hauràs d'agafar ses riendes d'es reialme, i per llavonses ja hauries de ser casada. Pensa que un tió tot sol no fa bon foc i que allà on canta un gall no hi canten gallines. T'ho diu ta mare perquè m'entenguis, ma fia.

—Ma mare —li respongué—, es creure és criança, solen dir, i ja sabeu que us he cregut sempre. Però què voleu que us digui? Encara que no es pot dir d'aquesta aigua no beuré, avui per avui no en tenc cap gana, de casar-me. Ara, si mon pare i vós m'ho manau, què he de fer? Per força va es moro a missa.

—Ah no, fieta meua! Naltros no t'ho manam. Naltros t'ho advertim, perquè mos feim veis i volem que tenguis present que tot dura fins que s'acaba, i que qui no pensa endavant, cau endarrera.

Aquí la princesa Marieta així mateix va comprendre que sa mare tenia raó i que tot lo que li deia de casar-se era p'es seu bé.

—Ell potser tendreu raó, ma mare —acabà per dir—. Però ¿i com m'he de casar jo, que com aquell que diu no he vist mai un home de prop? I què sap s'ase lo que és es safrà si no coneix ses espècies? És que només de pensar-hi ja m'aborron, i no sé ni per on he de començar...

—Fosca, fosca! —li digué sa mare—. En aquest món ningú ha naixcut mestre; i mancos amb això d'es casar. Ara, que tothom n'aprèn sense mestre. I, lo primer de tot, ses dones solen començar buscant i triant un home. Així que, si de cas, ja pots anar pensant com t'agradaria: alt, baix, gord, prim, ros, moreno, arromangat, llaguiós, xerrador, boca closa...

Aquí la princesa Marieta agafà ses cartes p'es seu compte. I quina sortida dirfeu que tengué? Idò aquesta:

—Com m'agradaria? Que tengués bona conversa i que sabés molts d'estribots, de ditxos i d'adagis. Perquè, sabeu que m'agraden de molt! I pens que un home que en sàpiga, de tot això, ja té a prou sebre.

—Bé, idò, si així el vols, així el tendràs. Tu mateixa podràs triar-lo en es teu gust i a sa teua mida. Que qui té sa paella p'es mànec, fa córrer s'oli allà on vol.

—I com ho farem perquè així sigui?

—Com ho farem? Jo t'ho diré. ¿Què trobes si féssim fer una crida an es pregoner, cridant a tots es fadrins de vint a trenta anys, que sàpiguen estribots, ditxos i adagis, i que es vulguen casar amb tu?

—Just l'anell al dit! Però per sebre ben bé si en saben o no, de ditxos i adagis, lo millor serà que compareguin a provar-se amb jo. Es que en sàpiga a prou,

serà es meu home. Ara, es que no en sàpiguen a prou, els farem sortir per sa porta de darrera, però... a puntades de peu p'es cul!

—Bono. Ara mateix vaig a parlar-ne amb ton pare, veiam què hi diu. Ell és el rei i és es qui mana.

No li costà gaire a la reina posar-se d'acord amb el rei, ja que es dos lo que volien era casar Na Marieta, fos com fos, i com més aviat millor. Que ells es feien veis i no veien hora ni dia per amollar es escorretjons i anar-se'n a viure tranquils i sense maldecaps.

Posaren fil a l'agúia i el sendemà ja sortí es pregoner fent aquesta crida:

—D'ordre del senyor rei i de la seva senyora reina, es fa sebre an es poble que la princesa Marieta es vol casar. Però es vol casar amb un home que sàpiga ditxos, adagis i estribots, per lo manco tants com ella. Per això es convida a tots es fadrins que no passin d'es trenta anys i que vagin casadors, a tenir porfedi amb la princesa Marieta cada dia, de les tres a les sis de la tarda, davant tota la cort, en es castell. Es que en sàpiga a prou per aguantar sa conversa amb sa princesa Marieta aquestes tres hores, es casarà amb ella. Ara, es que no en sàpiguen a prou, sortiran a puntades de peu p'es cul per sa porta de darrera. Qui no vols pols, que no vagi a s'era.

Ja us podeu pensar com s'hi engrescà sa joveña. Això de poder-se casar amb una princesa sol fer gola a tothom i no és cada dia que n'hi ha s'ocasió. S'hi presentaren a ardades, de per tots es llocs d'es reialme i n'hi havia de tota faisó i de totes ses mans: de mà major, de mitjana, de fora i de sa de baix de tot.

Tots hi arribaven amb una aldèssia i una abrivada que pareixia que s'ho havien de menjar tot.

Però així que entraven dins sa sala de la cort, ja baixaven ses ales. I quan la princesa Marieta els agafava p'es seu compte, llavonses sí que sí. Amb quatre adagis i refranys que els digués, ja els tenieu boca badada o tartamudejant. I au, un altre! I els despatxava a la carrera.

Però lo més bo de tot era a sa sortida, per sa porta de darrera. Allí hi havia quatre soldats a cada banda i es cabo banda fora. Amb unes sabatotes que només de veure-les feian aborronar. Idò els feien sortir d'un a un. I en voleu, de puntades de peu p'es cul! Sortien grinyolant com a cans. I sa gent que ja els esperava per veure'ls sortir, no vulgueu sebre com es divertia i es fart de riure que es feia. Allò sí que ho era, una festa de carrer. Tal vegada és de llavonses ençà que diuen:

—Quants més serem, més riurem.

Bono, sa festa durà un bon parei de setmanes, fins que es jóvens casadors començaren a aclarir i acabà que ja no n'hi havia casi cap.

—Fosca, fosca! —deia el rei—. Ell no sé si l'arribarem a casar, aquesta fia nostra. Ell vol i dol!

—No ho sé —deia la reina—. La sap molt llarga. I es veu que no ha trobat sabateta per son peu.

—O tots es que han vengut, fins ara —acabava el rei—, no són més que una manada d'àsens sense cap ni centener.

Bono, idò; veureu que tot això de sa crida i ses ganes de casar-se de la princesa Marieta s'escampà de cap a cap d'es reialme i arribà a ses oreies d'un jovenet pagès, de nom Pepet, també molt afectat de ditxos i adagis, que arribà a ca seua diguent:

—Redecetre, mon pare i ma mare! Què trobau, si ho anàs a provar? Déu sap lo que m'estic perdent! I de lo que es perd, nengú se'n profita.

—I no tens por de ses puntades de peu p'es cul? —preguntà son pare.

—Més puntades de peu mos dóna sa fam —respongué En Pepet—. Ell ja ho veis. Valtros ja no podeu fer feina; i jo tot sol, justet justet arrib a portar-vos un bocí

de pa, trebaiant de sol a sol. Ja sabeu que qui no arrisca, no pisca.

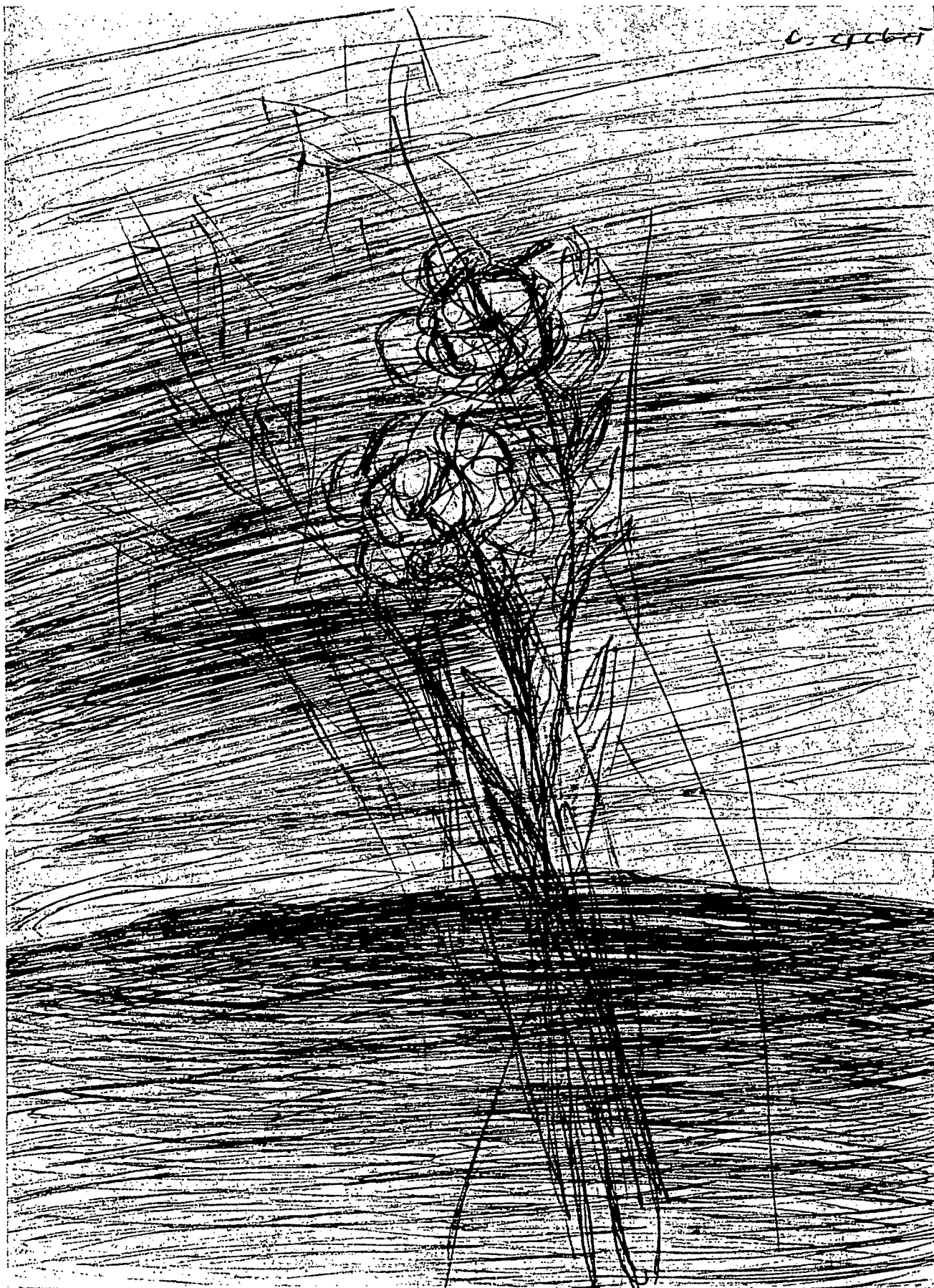
—Ès que no les planyen —afegí sa mare—, ses puntades de peu. I diuen que quan més va i més poca gent hi acudeix, més i més fortes les donen.

—Per això no passeu ànsies —respongué En Pepet—; deixau-les per mi. M'hi deixau anar o no?

—Per part nostra —resolgué son pare—, pots partir en voler.

En Pepet no esperà res més. Aviat s'hagué posat es sarró a's coll, amb un bocí de pa i un grapat de figues seques, plegà ses mans a sos pares, i au, cap a vila manca gent!

Hi arriba, se'n va a's castell, s'obri pas a força d'es-

pentres per dins sa gent, demana es capità de guàrdia i li diu:

—Escolti, senyor capità: ¿Que hi poden pendre part tots es que viuguen, en això d'es ditzos i adagis per casar-se amb la princesa Marieta?

—Quants anys tens? —li preguntà aquest.

—Vint —respongué En Pepet—, i m'aguant fadri. Mentre Déu vulga.

—Idò hi tens tant de dret com qualsevol. Passa.

En Pepet passa, es capità avisa que ja n'hi ha un altre, torna, li obri sa porta, i allà tenim En Pepet davant els reis, la princesa Marieta i tota la cort. I no us penseu que fes mica s'empatxós, eh? A s'alrevés. Els va fer una gran reverència, fins que el rei li preguntà:

—¿Vols dir que véns a porfediari amb la princesa Marieta, a veure si te la fas teua?

—Amb es permís de vosses reials majestats —respongué En Pepet—, i sempre que la senyora princesa no tregui excuses de mal pagador, o no digui que sa mel no està feta per sa boca de s'ase.

—¿Ja saps —preguntà la princesa molt fiscosa— que a sa porta de darrera hi ha quatre soldats i un cabo que t'esperen? Estaran més contents amb un pagès que un ca amb un os.

—Tant de mal me facin com por els tenc —retrucà En Pepet, fent sa mitja riaietà.

—¿Vol dir, encara no pescam que ja enrestam?

—No. Vol dir que d'es mal pas, sortir-ne aviat.

—Mira que es cap de baix no et faci perdre es de dalt.

—No passis ànsia, que a mi tant m'és pigar amb es mai com amb s'enclusa.

—Ep, en jove! Això vol dir que tant pegues amb s'esquerra com amb sa dreta. ¿No has sentit a dir que es valents cauen de cul?

—Sí. I també he sentit a dir: no riguis que rigut no siguis; que mal d'altri riaies són; i que es qui riu darrer, és es qui riu de millor gana. Has sentit res? —acabà En Pepet, tot tranquil.

Aquí el rei, la reina i la cort començaren a alenar. Aquell jove net pagès no era com es altres.

—Tu et creus venir per llana i te n'aniràs tos —retrucà la princesa.

—A bon pagador no li dolen penyores —li respongué ell, sense pensar-hi mica.

—Abans de riure't d'algu, mira't qui ets tu.

—Alguna cosa s'ha de fer per fer paper.

—Alaba't, ruc, que a vendre et duc.

—Al revés t'ho dic, perquè m'entenguis.

—¿Vol dir, avui pastor i demà senyor?

—De senyor i de porc n'han de venir de casta.

—Déu mos guard d'espardenya que arriba a sabata.

—I Déu diu: ajuda't, que jo t'ajudaré.

—Mira que dos galls dins un galliner, no solen cantar gaire bé.

—És veritat. Però recorda't que allà a on canten galls, no hi canten gallines. I tu, de gall, no en tens res.

—Bé, lo que jo et dic és que no hi ha fum sense foc.

—Ni a vint anys cap dona és lletja.

—Ep! Oveia que bela, perd el bocí.

—I ca que lladra, no mossega.

—I quan un vol, dos no es baraien.

—I qui busca, sempre troba; si no manco, entrepassades.

—I qui molt xerra, molt s'erra.

—I qui mal no fa, mal no pensa.

—Idò qui no vol pols, que no vagi a s'era.

—És que, segons es vent, ses veles.

—Qui té raó, pot cridar.

—Ja es sap que qui té amors, té dolors.

—¿No seràs com s'ase d'En Mora, que de totes quantes en veu se n'enamora?

—No. És que salpa i dona, a tot temps és bona.

—Ell fas més idees que un ase pets.

—Ses grosseries, com ses pestes, són com ses porfessons, que entren per allà on surten, em digueren una vegada.

—Mira que qui t'ha donat es conseis, no et donarà es remeis...

—Jo ja sé que sa corda sempre es romp per allà on és més prima; però tu també has de sebre que tant se moren el rei i el Papa como aquell que no té capa.

—Sí; i també sé que tantes vegades va sa gerreta a's pou, que a la fi se li romp es coll.

—Però sa gerreta nova fa s'aigua fresca.

—Una flor no fa estiu; ni dos, primavera.

—Idò no diguis d'aquesta aigua no beuré, per entre-molinada la vegis.

—És que una pregunta vol resposta.

—Sí; i una mà renta s'altra; i ses dos, sa cara.

—Bé, idò, aigües passades no mouen molins.

—Però gat escaldat, aigua freda tem.

—Mal buscat, mai n'hi ha prou.

—Això és pedrada i mos de ca.

—I què et pensaves, arribar i moldre?

—No. Es gat ja sap ses barbes que llepa.

—De gat a gat, no hi ha més que unglades.

—Tu lo que fas és treure fred i calent tot de dins una olla.

—Vols dir, una de freda i una de calenta?

—Vui dir que em pareix que has trobat sabateta per ton peu.

—Està el cel guardat de lladres.

—I per anar al cel s'ha de sofrir.

—Em pens que encara et faré creure que es àsens volen.

—Tots es de Mallorca junts, no foren bons a fer beure a un ase que no tenia set.

—Veig que anam tomb perhom, com En Martí i sa truja.

—I lo que hi anirem, si no et recordes que paraula donada ha de ser guardada.

—Paraula de rei no pot mentir.

—Però darrera el rei figures li fan.

Aquí la princesa Marieta, que ja feia rato es coneixia que anava posant-se nirviosa, començà a tartamudejar i acabà es menuts del tot.

—Idò... idò... trebai perdut! —exclamà, una mica envergonjada i amb una calrada molt grossa—. Fosca de pagès! Sí que la sap ben llarga!...

—Bono, idò —sentencià el rei—, com heu dit: lo promès sia atès i paraula de rei no pot mentir. Us podeu casar en voler.

—A poc a poc! —digué En Pepet—. Diuen que per força va es moro a missa. Però jo per força no vui res. Que sigui la princesa Marieta sa que digui sa darrera paraula.

—Per part meua —respongué aquesta—, mos podem casar en voler. Ben entès que ho dic de tot cor i de ben bona gana. Que sa mel se deixa menjar perquè és dolça.

—Si és així —acabà En Pepet—, lo que es pot fer avui no s'ha de deixar per demà. I mentre és calent, se pela. I feina feta, goig de mestre.

Va anar a buscar son pare i sa mare. Engirgolaren sa cosa i en pocs dies foren casats.

I no mancà qui digué: Casar, casar? Jo també em casaria, si tot fos sempre com es primer dia.

I conte acabat. Si no és mentida, és veritat.

JOAN CASTELLÓ GUASCH

(Il·lustracions de VICENT CALBET)